

Asia:**Lausunto ministeriön työryhmälle luonnoksesta laiksi lasten hoidon tuista**

Kiitos mahdollisuudesta tulla kuulluksi lainsäädäntöhankkeessa, joka on merkityksellinen sateenkaariperheiden oikeusturvan näkökulmasta ja erittäin haastava säädeltäväksi. Olemme iloisia siitä, että tavoitteena uudistuksessa on sateenkaariperheiden yhdenvertainen kohtelu.

Huomioimme sateenkaariperheiden osalta tiivistyvät seuraaviin neljään seikkaan, jotka avataan myöhemmin laajemmin:

- 1. Tämän hetkinen lakiluonnos ei rinnasta samaa ja eri sukupuolta olevia avopareja, vaikka EIT:n oikeuskäytäntö edellyttäisi niiden rinnastamista myös perhekysymyksissä.*
- 2. Perheen sisäisen adoption osalta ei tarvita erillistä säätelyä adoptiopykälissä, koska perheen sisäisen adoption edellytyksenä on virallistettu parisuhde vanhempaan, mikä tuo perheen sisäisesti adoptoineelle oikeuden kotihoidon tukeen jo 8§ 1. mom. 2. kohdan nojalla.*
- 3. Nykyinen luonnos antaa tietyissä tilanteissa oikeuden kotihoidontukeen useammalle kuin kahdelle (mikä on erinomaista), mutta pakottaa jakamaan tuen *kahden* henkilön kesken. Miten ristiriita ratkaistaan?*
- 4. Oikeuksien sitominen ongelmalliseen biologiseen vanhemmuuteen olisi hyvä poistaa, koska on ilmeistä, että säätelyä ei ole tarkoitus rajata vain biologiseen vanhemmuuteen.*

Yksityiskohtaiset kommentit**1. Avoliittojen rinnastaminen**

Luonnoksessa samaa sukupuolta olevien avosuhdetta ei rinnasteta laissa mainituksi avioliitonomaiseksi suhteeksi. Ratkaisua perustellaan eduskunnan lakivaliokunnan mietinnöllä (2011) koskien lakia rekisteröidystä parisuhteesta.

Kuluneen 13 vuoden aikana moni asia on muuttunut, lainsäätäjän oma tulkinta on muuttunut ja ennen kaikkea Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on päätöksissään linjannut, että eri ja samaa

sukupuolta olevia avopareja ei voi asettaa eri arvoiseen asemaan. Viimeisimmässä päätöksessä (X et al vs Itävalta 2013) tämä periaate ulotettiin koskemaan eksplisiittisesti myös perheasioita.¹

Kyse on siis "avioliitonomaisten suhteen" tulkitsemisesta joko suppeasti miehen ja naisen välisenä tai sukupuolineutraalisti. Lainsäätäjällä on toistaiseksi useita määritelmiä avopuolisista. Viimeaikaisten relevanttien lakimuutosten osalta suunta on kuitenkin selkeästi ollut samaa sukupuolta olevien avoparien tunnustaminen, ml. ainakin seuraavat eksplisiittisen sukupuolineutraalit määritelmät avopuolisista:

- laki avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110026>
- rikoslain perustelut <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2010/20100078>

Toisaalta tietyt viranomaistahot pitävät avioliittoa sukupuolineutraalina huolimatta sovellettavan lain ei-sukupuolineutraalista avioliittomääritelmästä, esim.:

- tuloverolaki <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19921535#L2P7> versus <http://portal.vero.fi/public/default.aspx?uielementsiz=2&nodeid=8342#Puolisot>
- työttömyysturvalaki <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20021290#L1P7> versus <http://www.oikeus.fi/vakuutusosoikeus/61326.htm>

Kapea tulkinnan voidaan lisäksi katsoa olevan Suomen yhdenvertaisuuslain vastainen, koska siinä henkilöt asetetaan eriarvoiseen asemaan seksuaalisen suuntautumisen takia. Voidaankin katsoa, että yhdenvertaisuuslaki kieltää kapean tulkinnan syrjivänä. Tätä tulkintaa vahvistaa se, että vastaavia tapauksia käsitelleet eri kotimaiset ja eurooppalaiset oikeusistuimet (ml. EIT) ovat ratkaisuihissaan katsoneet, että samaa sukupuolta olevia avopareja tulisi kohdella tasavertaisesti eri sukupuolta oleviin avopareihin nähden. Kapea tulkinta on siis ristiriidassa myös oikeuskäytännön kanssa.

Poliittisella tasolla kapea tulkinta on ristiriidassa Suomen ajaman hlbt-politiikan ja EN:n ministerikomitean ja ihmisoikeusvaltuutetun suositusten kanssa. Euroopan neuvoston ministerikomitea on vuonna 2010 antanut jäsenmaille suosituksen seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen syrjinnän torjumiseksi. Suositukseen sisältyy mm. kohta "Jos jäsenvaltion kansallisessa lainsäädännössä säädetään oikeuksia ja velvoitteita naimattomille pareille, sen olisi varmistettava, että tätä lainsäädäntöä sovelletaan syrjimättömästi sekä samaa sukupuolta oleviin että eri sukupuolta oleviin pareihin, myös leskeneläke-etuuksien ja vuokraoikeuksien osalta." <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1606669> Suomi on antanut Euroopan neuvostossa vahvan tukensa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen ihmisoikeuksien parantamiselle ja edellä mainituille suosituksille.

Suppea tulkinta johtaisi tämän lain osalta myös siihen, että samaa sukupuolta oleva avopari asetettaisiin joissain tilanteissa parempaan (ja joissain huonompaan) asemaan kuin eri sukupuolta

¹ EIT: Helmikuussa 2013 Euroopan ihmisoikeustuomioistuin ratkaisi, että koska Itävallassa eri sukupuolta olevilla avopareilla oli mahdollisuus tulla harkituksi adoptiovanhemmiksi, myös samaa sukupuolta olevilla avopareilla tuli olla tämä mahdollisuus. Tässä ratkaisussa nojattiin pitkälti siihen, että samaa sukupuolta olevien henkilöiden parisuhde kuuluu yksityis- ja perhe-elämän suojan piiriin ja on siten verrattavissa eri sukupuolta olevaan avopariin (suoraa rinnastusta avioliittoon EIT ei ole toistaiseksi tehnyt). <http://www.ijrcenter.org/2013/02/20/in-x-and-others-v-austria-ecthr-finds-discriminatory-restriction-on-same-sex-couple-adoption-violates-convention/>

oleva avopari, jos laki ei yhtä lailla pakottaisi heitä jakamaan etuutta keskenään kaikissa tilanteissa.

Esitämme siis:

1. että 2§ 1. mom. 2. kohta poistetaan kokonaan
2. että 2§ 1. mom. 1. kohdan perusteluihin lisätään eksplisiittinen huomio siitä, että pykälää avoliitosta sovelletaan myös samaa sukupuolta oleviin pareihin ym. perustein.

Avoliittomääritelmä vaikuttaa tässä laissa sateenkaariperheellisen mahdollisuuteen hoitaa ja saada kotihoidontukea avopuolison lapsesta.

2. Perheen sisäisen adoption säätely

Luonnoksessa säädetään kotihoidontuen jakamisesta erillispykälillä adoptiovanhempien osalta. Tämä on perusteltua, koska adoptiovanhemmat ovat oikeutettuja lyhyempään kotihoidontuen jaksoon (mikä itsessään ei ole yhdenvertaisen kohtelun mukaista) kuin muut vanhemmat. Luonnoksen pykälissä 11 ja 12 käsitellään yhtä aikaa perheen sisäistä ja perheen ulkoista adoptiota.

Käsityksemme mukaan perheen sisäinen adoptio tulisi poistaa kokonaan adoptiota koskevista pykälistä ja perheen sisäisen adoption kautta vanhemmaksi tulleiden kotihoidontuen jakaminen pitäisi säädellä muiden juridisten vanhempien tapaan pykälissä 7 ja 8, koska:

- Perheen sisäisen adoption edellytyksenä on, että adoptoiva on vanhemman virallistettu puoliso (joko avio- tai rek. puoliso). Perheen sisäisen adoption vahvistamisen yhteydessä sovitaan käytännössä aina, että myös perheen sisäisesti adoptoinut vanhempi on lapsen juridinen huoltaja. Siten perheen sisäisesti adoptoinut vanhempi on käytännössä aina oikeutettu/velvoitettu jakamaan lasta koskeva kotihoidontuki puolisonsa kanssa sen mukaisesti, mitä 8§ 1. mom. 2. kohdassa säädetään, eikä ole enää tarvetta säädellä asiasta erikseen pykälissä 11 ja 12.
- Perheen ulkopuolisen adoption osalta perhevapaat alkavat siitä hetkestä kun lapsi sijoitetaan perheeseen, riippumatta hänen iästään. Perheen sisäisessä adoptiossa lapsi on ollut perheessä jo ennen adoption vahvistamista. Siten hänen hoitotarpeensa ei sijoitu adoption vahvistamisen kohtaan, vaan sijoittuu hänen ikänsä mukaan kuten muilla lapsilla.
- Perheen sisäisen adoption rinnastaminen perheen ulkopuolisiin adoptioihin luonnoksen pykälissä 11 ja 12 aiheuttaa myös ristiriidan juridisen vanhemman ja perheen sisäisesti adoptoivan vanhemman välille: toisella olisi oikeus pidempään kotihoidontukeen ja toisella lyhyempään saman lapsen osalta. Miten tämä (turha) ristiriita ratkaistaisiin?

Esitämme siis:

1. että pykälissä 11 ja 12 (ja muissa adoptiota koskevissa pykälissä) säädetään ainoastaan perheen ulkopuolisesta adoptiosta (yksin tai kaksin adoptoitu), johon liittyvät etuudet on sidottu osittain lapsen adoptoimisikään.

- 2. että perheen sisäisen adoptio kohdalla noudatetaan pykälien 7 ja 8 perussäädöksi, joihin liittyvät etuudet on sidottu lapsen syntymäikään..*
- 3. että pykälien 7 ja 8 sanamuodoissa ja/tai perusteluissa tuodaan selkeästi esille, että pykälät koskevat myös perheen sisäistä adoptiota.*
- 4. (Luovutaan biologisen vanhemmuuden vaatimuksesta, katso lausunnon kohta 4.)*

3. Kolmen tai useamman henkilön oikeus tukeen samasta lapsesta

Luonnoksen mukaan lasta voi kotihoidon tuella hoitaa hänen vanhempansa tai muu huoltajansa. Näiden lukumäärää ei ole säädöksissä eikä perusteluissa rajattu. Lapsella on usein useampia kuin kaksi henkilöä, jotka täyttävät nämä vaatimukset. Näin on huomattavan usein nimenomaan sateenkaariperheessä, mutta tilanne on mahdollinen myös monissa uusperheissä.

Esimerkki sateenkaariperheestä:

Lapsi syntyy naisparin perheeseen. Lapsi asuu pääasiassa naisparin kotona, joten tuomioistuin määrää käytännössä automaattisesti sosiaalisen äidin lapsen juridiseksi huoltajaksi hakemuksesta. Lapsi on saanut alkunsa isäksi aiotun miehen soluista, ja lapsen syntymän jälkeen isän vanhemmuus vahvistetaan tunnustamisen kautta ja isä vahvistetaan juridisten vanhempien sopimuksella myös lapsen kolmanneksi huoltajaksi.

Lakiluonnoksen 7§ mukaan biologisella äidillä on oikeus kotihoidontukeen, ja 8§ mukaan sekä biologisella isällä, joka on huoltaja, että sosiaalisella äidillä, joka on lapsen huoltaja ja asuu biologisen äidin kanssa, on myös oikeus hoitaa lasta kotihoidontuella.

Luonnoksen mukaan siis kaikilla kolmella on oikeus tukeen, mutta kaikki etuuden jakamisvelvollisuutta koskevat pykälät lakiluonnoksessa, puhuvat ekplisiittisesti jakamisesta vain kahden henkilön kesken. Ei ole suoraan selvää minkälaisia ristiriitoja tästä voi lain soveltamisessa koitua.

Esitämme siis:

- 1. että työryhmä selvittää, voiko yllä kuvatun kaltaisessa tilanteessa syntyä lain soveltamisen ongelmia*
- 2. että varmistetaan, että kahden vanhemman tai muun huoltajan välinen velvollisuus jakaa etuus keskenään ei missään tilanteessa voi estää kolmatta vanhempaa tai muuta huoltajaa käyttämästä oikeutta olla hoitamassa lasta*

Emme hyväksy asian ratkaisemista sillä, että kolmas vanhempi tai muu huoltaja voi hoitaa lasta yksityishoidon tuella, koska etuus on ratkaisevasti pienempi. Lainsäätäjän tulee varmistaa, että kaikki etuuteen oikeutetut voivat myös käytännössä hyötyä siitä.

4. Ongelmallinen biologinen vanhemmuus

7§:n otsikon mukaan pykälässä käsitellään kotihoidon tuen jakamista samaan perheeseen kuuluvien vanhempien kesken. Kuitenkin heti 1 momentissa soveltamisalaa rajataan *biologisiin vanhempiin*. On ilmeistä, että näin tiukkaa rajausta ei ole ollut tarkoitus tehdä. Kun/jos sateenkaariperheiden oikeus jakaa kotihoidon tuki syntyy 8§ perusteella, ei ole sinänsä niin suuri ongelma, jos sateenkaariperheiden tilannetta ei säädellä tässä pykälässä. Kuitenkin pykälän sitominen *biologiseen* vanhemmuuteen on monin tavoin ongelmallinen.

Ilmeisesti tavoitteena on ollut erotella adoptiovanhemmuus muista *juridisen* vanhemmuuden muodoista. Kuitenkin on niin, että monessa muussakaan tilanteessa lapsen *juridiset* vanhemmat eivät välttämättä ole lapsen *biologisia* vanhempia. Esimerkkejä ovat seuraavat.

- Lapsi on syntynyt lahjoitetusta munasolusta ja/tai siittiöistä
- Lapsi on oletettu aviomiehen lapseksi, vaikka biologinen isä on muu mies
- Lapsen tunnustanut mies ei ole lapsen biologinen isä
- (Tulevaisuudessa myös naisparin sosiaalinen äiti voidaan olettaa tai tunnustaa vanhemmaksi suoraan lain perusteella ilman adoptiota)

Jos aiempi ehdotuksemme perheen sisäisen adoption erillissäätelyn poistamisesta toteutetaan, tämäkin ongelma ratkennee seuraavalla tavalla:

Esitämme siis:

1. että 7§:n ensimmäisessä lauseessa korvataan sana *biologisten* sanalla *juridisten*
2. että 7§:ään lisätään huomio, että perheen ulkopuolelta adoptoineiden osalta sovelletaan pykälää 11 ja 12.

Näin säädeltynä 7§ koskisi tuen jakamista kaikkien samaan perheen kuuluvien *juridisten* vanhempien kesken paitsi adoptioerheiden.

Yleisiä huomioita:

- Kotihoidontuen jakaminen sukupuolten kesken on ylevä tavoite, mutta sen käytännön toteutus tulee aiheuttamaan lukuisia epätoivottavia seuraamuksia säädettiin laki miten tahansa.
- Samaa sukupuolta olevien pariin osalta uudistus tulee aiheuttamaan ongelmia ja rajaamaan perheen valinnanvapautta, ilman että se edes edistäisi hoivan tukemista sukupuolten kesken. Sateenkaariperheissä ei sukupuolten tasa-arvo edisty lain myötä mitenkään, sen sijaan kaikki rajoitukset kyllä koskevat heitäkin. Jos nykyinen luonnos tulisi laiksi, rajoitukset koskisivat sateenkaariperheitä vielä enemmän kuin muita perheitä.
- Sateenkaariperheillä ei ole tässä laissa mitään voitettavaa, ainoastaan hävittävää.
- Valittu linja (, että kotihoidontuki pitää jakaa muualla asuvan vanhemman kanssa, mutta vain jos tämä on huoltaja,) rohkaisee tekemään yksinhuoltajapäätöksiä lähivanhemman kotihoitokauden maksimoimiseksi, mikä ei ole lainkaan hyvä kehitys. On hyvin todennäköistä, että osa hyvässä sovussa eroavista vanhemmista tekee yhteisen päätöksen, että huoltajuutta haetaan vain lähivanhemmalle, jotta hänen olisi mahdollista hoitaa yhteistä lasta kotona kunnes lapsi on kolmevuotias.

- On ehkä tarpeellista tarkastaa, voiko virkahuoltajalla olla jossain tilanteessa oikeus kotihoidontukeen nykyisen luonnoksen sanamuotojen nojalla. Se ei liene tarkoitus.
- 4§:n mukaan oikeus kotihoidontukeen on "perheen jäsenellä". 2§:ssa perheen jäseniksi määritellään myös puolison lapset. Onko tarkoitus, että he voivat hoitaa nuorempaa sisarpuoltaan?
- Pyydämme miettimään läpi mitä luonnoksen nojalla käy seuraavassa tilanteessa: Naispari saa lapsen, sosiaalinen äiti ei adoptoi lasta, mutta tuomioistuin määrää hänet lapsen huoltajaksi äidin ohella. Yhdessä asuessaan heillä on oikeus ja velvollisuus jakaa kotihoidontuki, mutta entä eron jälkeen? Luonnoksen mukaan eron jälkeen jakamisvelvollisuus on vanhemmille (sekä biol. että adoptio), jos heillä on huoltajuus. Mutta entä eron jälkeen kun toisella on huoltajuus / mutta ei juridista vanhemmuutta?

Olemme käytettävissä, jos tarvitsette lisää apuamme lainsäädäntöhankkeessa.

Lisätietoja antaa

Juha Jämsä

Toiminnanjohtaja

044 997 1956

juha.jamsa@sateenkaariperheet.fi

Sateenkaariperheet ry on vuonna 1997 perustettu lastensuojelu- ja perhejärjestö. Se toimii Suomen sateenkaariperheiden lasten ja vanhempien sekä perhettä suunnittelevien ja vanhemmuudesta kiinnostuneiden ihmisten kontaktifoorumina, vertaistuen tarjoajana, oikeuksien puolustajana, tiedonvälittäjänä ja edunvalvojana sekä perheiden kanssa työskentelevien ammattilaisten kouluttajana.

Sateenkaariperheet ry haluaa kiinnittää huomiota siihen, että erilaisten perheiden näkökulma tulee lähtökohtaisesti aina huomioida lainsäädäntötyössä, jotta uudistettavat käytännöt huomioivat kaikki lapset ja perheet. Perheiden monimuotoisuutta edustaa yksittäisten perhejärjestöjen lisäksi Monimuotoiset perheet -verkosto, jonka asiantuntemus on lainsäätäjän käytettävissä. www.monimuotoisetperheet.fi

